

YUN121
YUNAN KÜLTÜR TARİHİNE GİRİŞ

Dr. Öğr. Üyesi Esra Yalazı
eyalazi@ankara.edu.tr

Akhalar ve Troialılar Arasında Farklılık Diyalektiği

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Geçmiş İçin Bir Başvuru Kitabı Olarak Homeros Destanları

Hellenler'in kültür birliğini tanımlayan Homēros'un eserlerinden Akhalarla Troialıların savaşını anlattığı *Ilias Destanı*'nin MÖ. 750, Troia Savaşı'nın ardından Akhalı kahramanlardan Odysseus ve arkadaşlarının eve dönüş yolculuklarının anlatıldığı *Odyseia Destanı*'nin ise MÖ. 725 yıllarına tarihlenebileceğine dair bir uzlaşma mevcuttur. Sözlü geleneğe dayanan bu şiirler bir iddiaya göre MÖ. 6. yüzyıl tiranı Peisistratos'un emriyle düzenlenerek yazıya geçirilmiş ve *Panathenaia Şenliği*'nde halk önünde okutulmuştur. Antik Yunan Edebiyatı'nın kutsal kitapları olarak kabul edebileceğimiz bu destanlar Antik Çağ'dan başlayarak başka ozan ve yazarlarca hep referans kaynağı olmuş, destanlarda anlatılan pek çok sahne gerek edebiyatta gerekse vazo resimleri ve sanat yapıtlarında ilham kaynağı olmuştur. Tarihçi Herodotos Homēros'un ve ardılı Hesiodos'un kendisinden yaklaşık dört yüzyıl önce yaşadığını iddia ederek bu ozanların tanrı soylarını kurduklarını, onların sıfatlarını, görevlerini, niteliklerini ve görünüşlerini belirlediklerini anlatır. (Hdt. 2.53).

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Geçmiş İçin Bir Başvuru Kitabı Olarak Homeros Destanları

Homēros Destanları'nda sergilenen olaylar ve kişiler Kahramanlık Çağı dediğimiz (MÖ. 1400-1200) dönemin kimi izlerini taşımakla birlikte Karanlık Çağ'ın geç dönemlerinin, MÖ. 9. yüzyıl ile 8. yüzyılının Homēros Çağı'nın toplumunu ve kurumlarını yansıtmaktadır. Söz konusu destanlar, Homēros Çağı toplumunda belli bir elit grubun bir araya gelerek sosyalleşmesinin bir aracıydı. Bir ozan eşliğinde sözlü kültürün ürünü olan şarkı ve şiir şeklinde okunan bu destanları, dinleyicilerinin Kahramanlık Çağı'nın hikâyelerini dinleyerek Hellenlerin geçmişleriyle bağ kurdukları ve kültürel belleklerinin oluştuğu bir etkinlik olarak değerlendirebiliriz. H. J. Gehrke'ye göre Ilias Destanı, her ne kadar bir tarih kitabı olmasa da Hellenlerin kültürel belleklerinin inşasının ve işlenmesinin yöntemlerini görmemize izin veren bir tarih kitabıdır aslında. Ilias ve Odysseia'da farklı tarihsel zamanlara ait hikâyelerin, temelde üç neslin karakterlerini bir arada vererek anlatılmasıyla sağlandığını görürüz: savaşçıların kendileri, onların babaları ve oğulları.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Geçmiş İçin Bir Başvuru Kitabı Olarak Homeros Destanları

H. J. Gehrke'nin destanların Hellenlerin kültürel bellekleri ile yakın ilişkisine dair önemli bir saptaması da ortak bir Hellenler adlandırması olmasa da destandaki topluluklar anlatılırken Hellen dünyasının en çok karakteristiği olan birlik ve farklılık (başkalık) diyalektiğinin kullanılmasıdır:

“Hellenler hala Akhalar, Argoslular ve Danaolar olarak isimlendirilse de sadece bireysel topluluk ve bölgelerin temsilleri olmaktan çok daha fazlasıdır. Hep birlikte ortaklaşa hareket edebilirler ve hepsi tarafından paylaşılan bir iletişim çerçevesine sahiptirler. Bu durum Troialılar veya Lykialılar gibi ötekilerle ilişkilerde de kendini gösterir. Mekânsal ve politik-genolojik (soy kütüksel) orijinlere göre belirli sıralama ilkeleri hâkimdir ve bunlar Ilias'ta “Gemiler Kataloğu”nda çok açık şekilde ifade edilir.”

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Geçmiş İçin Bir Başvuru Kitabı Olarak Homeros Destanları

Destanlar üzerine yapılacak incelemede, Hellenler ile Troialıların savaşını anlatan ozan Homēros'un, Hellen ve Troia topluluklarının ve onların müttefiklerinin arasında dilsel düzlemde bir farklılığa işaret ettiği görülmektedir. Dil açısından farklılıklar ordu düzenine de yansımakta ve ozan, Hellenler ile Troialıların orduları ve düzenleri bakımından karşılaştırmalarına yer vermektedir. Ayrıca Homēros'un Troialıların lüks saray yaşamıyla ve zenginlikleri ile ilgili detaylarla daha efemine bir yapıya sahip oluşlarına da ayrıca işaret ettiği gözlenmektedir. Böylece Homēros Destanları'nda Hellenler ve Troialıların anlatıldığı sahnelerde bu iki toplum arasında bir farklılaşma ya da zıtlığı işaret edecek betimlemeler olduğunu söyleyebilmemiz mümkündür. Diğer yandan Hellenler ve Troialılar coğrafik olarak da ayrılmış durumdadırlar. Hellenler Yunan coğrafyasını, Troialılar ve müttefikleri ise geniş ve çok dilli orduları ile Asya'yı temsil etmektedirler. Diğer yandan Trakyalı müttefikler yeterli vurguya sahip değildir. Asya ise bugünkü Batı Anadolu'dur.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri

Troialılara ait Gemiler Kataloğu'nda (Hom. II. 2.816–877) liderleri ile birlikte sunulan milletler arasında Kariahlılar, Phrygler ve Dardanoslar öne çıkmaktadırlar. Bu milletlerin ve liderlerinin karakterlerine ilişkin betimlemeler ise Hellenler ile farklılıklarının vurgulanmasına hizmet etmektedir. Aslında Troialıların kendisi Hellenlerden hiçbir farklılık arz etmemektedirler. Konuşma ve iletişimde hiçbir sorun yaşamadıkları gibi, inandıkları tanrılar da aynıdır. Troialıların, Dardanoslar ile soy birliği içerisinde adalardan gelmeleri sebebiyle eserde Hellen olarak sunulduklarını iddia etmek yanlış olmayacaktır. Ancak kendileri ile birlikte hareket eden milletler, yani müttefikleri Hellenler ile farklılığın kaynağını oluşturmaktadır. Daha sonraki dönemlerde bu farklılığı anlatmak amacıyla kullanılan barbaros kavramına Ilias'ta savaşa katılanların tanıtıldığı Gemiler Kataloğu bölümünde ilk kez barbarophōnos (βαρβαρόφωνος) birleşik sıfatı ile birlikte rastlamaktayız.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri

Buna göre Karialılar destanda kaba konuşan ($\beta\alpha\rho\beta\alpha\rho\phi\omega\nu\varsigma$) ve kadınsı ($\eta\tilde{\upsilon}\tau\epsilon$ $\kappa\acute{o}\upsilon\rho\eta$) gibi nitelikleri ile sunulur:

“Nastēs, kaba konuşan Karialıların başında yürür, Miletos’ta otururlar, yaprağı bol Phthirōn Dağında, Maiandros kıyılarında, yüksek doruklu Mykalē’nin eteğinde. Önderleri Amphiakhos’la Nastēs’tir, Nomiōn’un alımlı iki oğlu. Amphiakhos, kız gibi, altınlarla süslenip gelmiş savaşa, altınlar o çılgından uzaklaştırılmaz ölümü, Aiakos’un çevik ayaklı torunu ırmak başında ezecek onu. Altınları da koca yiğit Akhilleus alacak.”

Düğünü için çeyizlik altınlarını takarak süslenen bir gelin gibi kendisini Akhilleus’a sunan kaba konuşanların lideri Nastēs ve Amphiakhos tasviri, Hellenlere daha sonraki yüzyıllarda dahi Hellenlerin üstünlük duygusunu erkek-kadın alegorisi üzerinden yaşamalarının bir göstergesi olarak sunulmaktadır.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri

Zira Homēros'un kahramanlarının birbirlerine üstünlüğü üzerinden verdiği imge, Klasik Çağ'da milletlerin karakterlerine dair betimlemelere yol açmıştır. Örneğin daha sonraki dönemlerde Hellenleşmiş bir Karia kentinin kadın tiranı olarak Herodotos tarafından sunulan Artemisia, Hellen denizcilerin Kserksēs'in denizcilerine olan üstünlüğünü aynı alegori üzerinden sunmaktadır. O'na göre, "Bir erkek bir kadına ne kadar üstünse, buranın denizcileri de senin denizcilerinden o kadar üstündür" (Hdt. 8.68.a).

Artemisia bu durumu kabullenmiş ve kabul etmek istemeyen Pers Kralı Kserksēs de yenilgiye şahit olurken, aslında Pers ordusundaki bir müttefik gemisini (Kalynda triremi) batıran Artemisia'nın yiğitçe dövuştüğünü de zannederek "Erkekler bugün kadın gibi, kadınlar da erkek gibi davrandılar" (Hdt. 8.88) diyerek bu üstünlüğü kabullenmiştir.